

10.1. ÚMRTNOST V OKRESECH KRAJE

Úmrtnost v jednotlivých okresech Libereckého kraje vykazuje v průběhu celého sledovaného období od roku 1960 obdobné trendy vývoje jako v celé České republice. Od šedesátých let docházelo k postupnému zhoršování úmrtnostních poměrů. Největší celkový počet zemřelých byl v okrese Česká Lípa zjištěn v roce 1987, v okresech Jablonec nad Nisou a Liberec došlo k největšímu počtu úmrtí v roce 1985 a v okrese Semily v roce 1969.

Od počátku šedesátých let lze pozorovat i nárůst počtu zemřelých dětí do jednoho roku života. Největší počet dětí do jednoho roku zemřel v okrese Česká Lípa v roce 1975, v okrese Jablonec nad Nisou v roce 1977, v okrese Liberec v roce 1976 a v okrese Semily v letech 1963 a 1978. Ve srovnání údajů za roky 1960 a 1975 k nejzřetelnějšímu zvýšení počtu zemřelých kojenců došlo v okrese Liberec (100,0 %) a k nejmenšímu v okrese Jablonec nad Nisou (42,1 %).

Prvním náznakem zlepšování úmrtnostních poměrů ve všech okresech kraje bylo postupné snižování kojenecké úmrtnosti od poloviny sedmdesátých let. Počet zemřelých do jednoho roku života se mezi roky 1975 a 1990 snížil v Libereckém kraji o 70,7 %, nejvíce v okrese Liberec (o 75,0 %) a nejméně v okrese Semily (o 61,9 %). Ukazatel kojenecké úmrtnosti se ve stejném období snížil nejvíce v okrese Česká Lípa (o 17,7 bodů) a naopak nejméně v okrese Semily (6,7 bodů).

V roce 1990 dosáhla úroveň ukazatele počet zemřelých na 1 000 obyvatel v okrese Semily 14,1 ‰, nejvíce ze čtyř okresů kraje. Vysokou hodnotu tohoto ukazatele vysvětluje nepříznivá věková struktura a nejvyšší průměrný věk obyvatel v rámci kraje. V okrese Česká Lípa činila hodnota tohoto ukazatele počet zemřelých na 1 000 obyvatel v roce 1990 naopak nejméně (10,6 ‰). Tento ukazatel však velmi ovlivňuje mladá věková struktura okresu, a tak nízký podíl osob ve starších věkových skupinách. Na druhou stranu právě okres Česká Lípa vykázal v roce 1990 nejvyšší úroveň ukazatelů kojenecká i novorozenecká úmrtnost. Příznivé věkové složení je příčinou zdánlivě dobrých úmrtnostních podmínek v tomto okrese. Českolipsko však vykazuje při odstranění vlivu věkové struktury vysokou míru úmrtnosti, a to především úmrtnosti, jejíž příčinou byly novotvary.

Výrazné zlepšení úmrtnostních podmínek ve všech okresech kraje se projevilo po roce 1990. Snížil se celkový počet zemřelých, došlo k výraznému poklesu úrovně ukazatelů počet zemřelých na 1 000 obyvatel, kojenecká úmrtnost, novorozenecká úmrtnost, k nárůstu průměrného věku zemřelého a k prodloužení naděje dožití.

V průběhu celých devadesátých let se nejvýrazněji snížil celkový počet zemřelých v okresech Jablonec nad Nisou a Liberec. V prvně jmenovaném okrese se projevilo pokles o 13,9 % a v druhém o 10,1 %. Pokles úmrtnosti se projevilo s větší dynamikou v první polovině devadesátých let. Po roce 1995 zlepšování úmrtnostních podmínek ve všech okresech kraje pokračovalo, avšak pokles počtu zemřelých se výrazně zpomalil. Ve srovnání údajů za roky 2000 a 2004 se projevilo snížení počtu zemřelých v okresech Liberec o 8,3 % a Česká Lípa o 5,0 %. Naopak k nepřilíh výraznému nárůstu o 1,0 % došlo v okresech Jablonec nad Nisou a Semily. Ukazatel počet zemřelých na 1 000 obyvatel vykázal mezi roky 1990 a 2004 snížení o 0,5 bodu v okrese Česká Lípa, o 1,4 bodu v okrese Jablonec nad Nisou, o 1,9 bodu v okrese Liberec a 2,9 bodu v okrese Semily.

Snižování úrovně ukazatelů kojenecká a novorozenecká úmrtnost se také výrazněji projevilo v první polovině devadesátých let. V dalších letech se pokles výsledných hodnot obou ukazatelů zpomalil. Do jednoho roku života zemřelo v roce 2004 v okrese Liberec pouze 6 dětí, v okrese Jablonec nad Nisou 5, v okrese Česká Lípa 3 děti a v okrese Semily dokonce nezemřelo žádné dítě.

Naděje dožití je z důvodu relativně malého počtu obyvatel žijících na území okresu počítána pro tento územní celek za pětileté průměry. Nejdelší délku života v rámci Libereckého kraje mají muži v okrese Semily. Následují okresy Jablonec nad Nisou a Liberec, mezi kterými však nejsou výraznější rozdíly. Rovněž ženy v okrese Semily žijí nejdéle. Pořadí na dalších místech si okresy Liberec a Jablonec nad Nisou vyměnily. Naděje dožití při narození byla v letech 1996 – 2000 oproti letům 1981 – 1985 u mužů v okrese Česká Lípa delší o 3,1 roku, v okrese Jablonec nad Nisou o 3,9 roku, v okrese Liberec a v okrese Semily o 3,8 roku. U žen v okrese Česká Lípa ve stejném časovém období vzrostla o 3 roky, v okrese Jablonec nad Nisou o 2,6 roku, Liberec o 4,1 a v okrese Semily o 3,3 roku. Úroveň ukazatele naděje dožití je často používán jako jedna z charakteristik životní úrovně, protože v sobě skrývá nejen charakteristiky úmrtnosti očištěné od vlivu věkové struktury, ale také faktory které dlouhodobě obyvatelstvo ovlivňují. Těmito faktory mohou být např. životní prostředí, zdravotní péče, atd.

Současně s prodlužováním naděje dožití se zvyšuje i průměrný věk zemřelých a podíl zemřelých ve vyšších věkových skupinách. Mezi roky 1991 a 2004 se zvýšil průměrný věk zemřelé ženy v Libereckém kraji na 76,2 let a muže na 68,8 let. Největší dynamiku nárůstu průměrného věku

úmrťí lze v tomto časovém období sledovat v okresech Česká Lípa a Liberec. V prvně jmenovaném okrese se věk zemřelých žen zvýšil o 3,4 let a zemřelých mužů o 2,1 let. V druhém z okresů průměrný věk zemřelého vzrostl u žen o 2,3 roky na 76,2 let a u mužů o 2,7 let na 68,9 let. Stejně tak jako u naděje dožití vykazuje nejvyšší průměrný věk při úmrťí okres Semily (78,5 let pro ženy a 70,9 let pro muže) a nejnižší okres Česká Lípa (73,8 let pro ženy a 66,5 let pro muže). Podíl zemřelých ve věku nad 70 let ve srovnání let 1992 a 2004 se zvýšil v okrese Česká Lípa o 9,2 procentních bodů na 65,6 %, v okrese Jablonec nad Nisou o 8,0 procentních bodů na 67,2 %, v okrese Liberec o 7,8 bodů na 64,7 % a v okrese Semily o 6,9 bodů na 72,7 %.

Statistika obyvatelstva umožňuje hodnocení úmrtnosti podle příčin úmrťí v jednotlivých okresech kraje od roku 1996. Ve všech okresech jsou nejčastější příčinou úmrťí nemoci oběhové soustavy, druhou pak novotvary a třetí vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti. Okresy se však mezi sebou zřetelně odlišují procentuálním zastoupením zemřelých na tyto největší příčiny úmrťí. Na hodnocení struktury zemřelých podle příčin má opět výrazný vliv věkové složení obyvatel.

V roce 1996 zemřel na následky nemocí oběhové soustavy největší podíl zemřelých osob v okrese Jablonec nad Nisou (57,7 %) a nejmenší v okrese Česká Lípa (54,9 %). Na novotvary v tomto roce zemřelo relativně nejméně osob v okrese Semily (23,6 %) a nejvíce v okrese Liberec (28,4 %). Do roku 2004 se tato struktura zastoupení dvou nejčastějších příčin úmrťí změnila. V roce 2004 zemřelo na nemoci oběhové soustavy v okrese Liberec 50,0 % všech zemřelých, v okresech Česká Lípa a Jablonec nad Nisou 49,9 % a v okrese Semily 48,8 %. Projevilo se tak zřetelné snížení podílu úmrťí na tuto příčinu ve všech okresech kraje. Naopak procentuální zastoupení úmrťí na novotvary se zvýšilo. V roce 2004 byly novotvary v okrese Česká Lípa příčinou 27,0 % úmrťí, v okrese Jablonec nad Nisou 28,3 %, v okrese Semily 28,4 % a v okrese Liberec 29,2 %.